

YAŞAMIÇI¹ MANİFESTOSU
HİPERBAĞLI BİR ÇAĞDA İNSAN OLMAK²

Luciano Floridi
Çev. Vedat Kamer*

THE ONLIFE MANIFESTO
BEING HUMAN IN HYPERCONNECTED ERA

ÖZ

Yaşamiçi Manifesto³, 8 Şubat 2013 tarihinde, Brüksel’de, Avrupa Komisyonu İletişim Ağları, İçerik ve Teknoloji Genel Müdürlüğü (DG Connect) tarafından düzenlenen bir etkinlikte açılış konuşması olarak ilk defa sunulmuştur. Manifesto, yine DG Connect tarafından organize edilen ve başkanlığını Luciano Floridi’nin yaptığı Yaşamiçi Grubu⁴ tarafından kaleme alınmıştır. Manifesto üzerine

- ¹ Çevrimiçi, İngilizcedeki ‘online’ sözcüğünün karşılığı olarak, “bağlı olma” anlamında dilimizde kullanılmaktadır. Çevrimiçi sözcüğünün sözlükteki karşılığı “bilgisayar sisteminde sunucuya bağlı ve çalışır durumda olma hali”dir. İnternet’in yaygınlaşmasıyla birlikte neredeyse bütün sunucular ve bütün bilgisayarlar birbirine bağlı/bağlanabilir duruma gelmiştir. Son yıllarda, özellikle -taşınabilir bir bilgisayar olarak görülebilecek- akıllı telefon ve tablet gibi cihazların yaygınlaşmasıyla birlikte, insanoğlu neredeyse her an İnternet’e bağlı, yani çevrimiçi, durumdadır. Günümüzde internetle bağlantımızı yitirdiğimizde, yani çevrimdışı olduğumuzda, gündelik yaşamımızdaki birçok şey aksar hale gelmektedir. İnternet sonrası doğmuş kuşaklar için, çevrimiçi olma, gündelik yaşamın ötanımlı bir durumu olarak görülebilir. Manifestoda bu olguyu vurgulamak bakımından, “çevrimiçi yaşam” anlamında, ‘onlife’ kavramı kullanılmıştır. ‘Online’ sözcüğünden türetilen ‘onlife’ sözcüğü için, Türkçedeki ‘çevrimiçi’ sözcüğünden esinlenerek ‘yaşamiçi’ sözcüğünü öneriyoruz. (ç.n.)
- ² Bu metinde aktarılan bilgiler ve görüşler yazarlara aittir ve Avrupa Birliği’nin resmi görüşünü temsil etmez. Avrupa Birliği kurumları veya bu kurumlar adına hareket eden kişiler burada geçen bilgilerin olası kullanımından sorumlu tutulamaz. Kaynak gösterildiği sürece metnin kopyalanması serbesttir.
- * Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Mantık Anabilim Dalı (vkamer@istanbul.edu.tr). Yazı geliş tarihi: 10.08.2017; kabul tarihi: 11.09.2017.
- ³ Yaşamiçi Manifesto’nun İngilizce aslına <https://ec.europa.eu/digital-single-market/sites/digital-agenda/files/Manifesto.pdf> adresinden erişilebilir. (ç.n.)
- ⁴ Bu grup içerisinde Stefana Broadbent, Nicole Dewandre, Charles Ess, Jean-Gabriel Ganascia, Mireille

yapılan yorumlar, Luciano Floridi editörlüğünde, Springer Yayınevi tarafından, 2015 yılında, kitap olarak yayımlanmıştır.⁵ İçinde bulunduğumuz enformasyon çağının⁶ ve teknolojinin insana etkileri felsefe başta olmak üzere, sosyal bilimlerin önemli ve güncel konularından biri durumundadır. Bu konudaki felsefe çalışmalarından birini Türkçeye kazandırabilmek adına metin dilimize çevrilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Enformasyon çağı, enformasyon felsefesi, teknoloji, sanal gerçeklik, kamusal alan, kimlik, yönetim, dijital okuryazarlık, büyük veri.

ABSTRACT

On the 8th of February 2013, The Onlife Manifesto was released at an inaugural event held in Brussels by DG Connect, the European Commission Directorate General for Communications Networks, Content & Technology. The Manifesto was the outcome of the work of a group of scholars, organised by DG Connect of which Luciano Floridi hold the chair. The discussions made on the Manifesto were published as a book in 2015 by Springer, edited by Luciano Floridi. The effects of the current information age and technology on humans is among the most important and prevalent subjects of social sciences, particularly of philosophy. The text was translated in order to introduce one of philosophical studies on this subject to Turkish language.

Keywords: Information age, philosophy of information, technology, virtual reality, public sphere, identity, governance, digital literacy, big data.

...

Önsöz

Bilişim ve iletişim teknolojilerinin⁷ (BİT) uygulanması ve bunların toplum ta-

Hildebrandt, Yiannis Laouris, Claire Lobet-Maris, Sarah Oates, Ugo Pagallo, Judith Simon, May Thorseth ve Peter-Paul Verbeek yer almaktadır. (ç.n.)

⁵ “The Onlife Manifesto: Being Human in a Hyperconnected Era” ismiyle yayımlanan bu kitabın elektronik kopyasına ücretsiz olarak <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/978-3-319-04093-6.pdf> adresinden erişilebilir. Hem bu manifesto hem bahsi geçen bu kitap hem de bu çeviri Creative Commons Atıf-GayriTicari Lisansı (CC BY-NC) ile lisanslanmış olup, bu lisans çerçevesinde atıf yapmak şartıyla, gayri ticari olarak kopyalanması ve çoğaltılması serbesttir. İlgili lisans hakkında <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr> adresinden bilgi alınabilir. (ç.n.)

⁶ 1990’lardan bugüne kadar olan süre için kullanılmaktadır. Dijital çağ, bilgisayar çağı, internet çağı, bilişim çağı ve yeni medya çağı gibi farklı isimler de kullanılmaktadır. İng. information age.

⁷ Malumat ile bilgi ayrımını, Platon’daki doksa ile episteme ayrımına kadar geri götürmek mümkündür. İngilizcede ‘bilgi’nin karşılığı olarak ‘knowledge’, ‘malumat’ ya da ‘enformasyon’un karşılığı olarak da ‘information’ sözcüğü kullanılmaktadır. Maalesef gerek felsefedeki gerek İngilizcedeki bu ayrım gözetenmeden; Türkçede, ‘information technologies’ teriminin karşılığı olarak genellikle ‘bilgi teknolojileri’ kullanılmaktadır. Fikrimizce, ‘information technologies’ teriminin karşılığı olarak ‘bilgi teknolojileri’nin kullanılması, malumat/bilgi ayrımını ortadan kaldırmaktadır. ‘Information technologies’

rafından kullanımı, kişinin kendisiyle, diğerleriyle ve dünyayla ilişkisini değiştirdiği oranda insan olma durumunu da temelinden etkilemektedir. Yaşamın her alanında gittikçe daha da yaygınlaşan BİT aşağıda listelenen dönüşümler aracılığıyla alışılmış zihinsel yapıları sarsmaktadır:⁸

- i. gerçek ile sanal arasındaki ayrımın bulanıklaşması
- ii. insan, makine ve doğa arasındaki ayrımların bulanıklaşması
- iii. bilgi kıtlığından bilgi bolluğuna geçilmesi ve
- iv. önceliğin özlerden alınıp etkileşimlere verilmesi

İnsan zihni dünyayı kavramlar aracılığıyla anlamlandırır: Algıya zorunlu olarak kavramlar aracılık eder, gerçeklik bir bakıma kavramlar üzerinden deneyimlenir ve yorumlanır. Kavramlar bizi çevreleyen gerçekliğin anlaşılmasını sağlar ve bunların idrak edilmesi için birer araç görevi görür. Ancak mevcut kavramlar topluluğu BİT'nin beraberinde getirdiği yeni zorluklara karşılık verebilmek için yeterli değildir ve gelecek hakkında olumsuz öngörülerin oluşmasına yol açmaktadır: Anlamlandırılmadığımızdan korkar ve onu reddederiz.

Böyle bir eksiklik olduğunu kabul ederek alternatif kavramlar bulmak amacıyla antropoloji, bilişsel bilim, bilgisayar bilimi, mühendislik, hukuk, nörobilim, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji ve sosyoloji alanlarından bir grup bilimci, bu değişikliklerin izlenecek politika açısından sonuçlarını araştırmak amacıyla kolektif bir düşünce egzersizi olan Yaşamıçı İnişiyatı'nı başlatmıştır. Mevcut kavramların yeniden ele alınacağı bu egzersizin amacı, bize ne olduğuyla ilgili düşünmeye ve geleceği daha kendinden emin biçimde yeniden kurgulamaya yönelik bir tartışma ortamı yaratmaktır.

Bu Manifesto, bilgisayar çağının kamusal alan, siyaset ve politika oluşturma konularında toplumun beklentileri üzerindeki etkileri üzerine Avrupa Dijital Gündemi kapsamında açık bir tartışma platformu oluşturmayı amaçlamaktadır. Daha geniş bir çerçevede, bu Manifesto,⁹ hiperbağlı bir dünyada politika oluştururken temel aldığımız kavramsal çerçeve üzerine yeniden düşünmemiz gereğini ortaya koyan bir tartışma başlatmayı amaçlamaktadır.

terimi için 'enformasyon teknolojileri' veya 'bilişim teknolojileri' karşılıklarının kullanılabileceğini düşünüyoruz. Daha yaygın bir kullanıma sahip olması sebebiyle 'bilişim teknolojileri' terimini tercih ediyor olacağız. (ç.n.)

⁸ Bu dönüşümler Yaşamıçı Arkaplan Notları'nda ayrıntılarıyla anlatılmıştır.

Bkz: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/sites/digital-agenda/files/Background.pdf>.

⁹ Bu inişiyatın içeriği Avrupa Birliği'nin resmi görüşünü yansıtmaz. Burada aktarılan bilgiler ve görüşlerin sorumluluğu tamamen Yaşamıçı Grubu'nun üyelerine aittir.

Manifesto

Modernite İçin Oyunun Sonu mu?

Hiperbağlı bir çağın getirdiği sorunlara çözüm olacak politikaların oluşturulmasını engelleyen düşünceler

1.1 Felsefe ve edebiyat uzun süredir modernitenin bazı temel varsayımlarına karşı gelmiş ve onları değiştirmiştir. Buna rağmen politika oluştururken temel alınan siyasi, sosyal, hukuki, bilimsel ve ekonomik kavramlar ve bunlarla ilgili anlatılar hâlâ modernitenin tartışmalı varsayımlarına dayanmaktadır. Modernite –bazıları veya çoğu için– gerçekten de zevkli bir yolculuk olmuş, toplumun her alanında birçok güzel ürün vermiştir. Bunun yanında olumsuz tarafları da olmuştur. Bu tartışmalardan bağımsız olarak bizim görüşümüz odur ki bilgisayar çağının getirdiği kısıtlılıklar ve imkânlar modernitenin bazı varsayımlarını derinden sarsmaktadır.

1.2 Modernite, insanla doğa arasında gerilimli bir ilişkinin yaşandığı, insanın doğanın sınırlarını ortaya çıkarması, ancak aynı zamanda doğayı pasif ve sonsuz bir kaynak olarak görmesiyle öne çıkan bir zaman dilimi olmuştur. Bu dönemde gözetilen temel hedef ilerleme olmuş, her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten bir konumlanmanın¹⁰ peşinde koşulmuştur. Bilimsel bilgide elde edilen gelişmelerle (termodinamik, elektromanyetik, kimya, fizyoloji...) yaşamın tüm alanlarında sonu gelmez bir insan yapımı nesne bolluğu ortaya çıkmıştır. İnsan yapılarıyla doğa arasında derin bir bağ olmasına karşın, halen teknolojik ürünlerle doğa arasında bir ayrım olduğu iddia edilmektedir. BİT alanındaki gelişmelerin ve uygulamaların bu ayrımın bulanıklaşmasına katkısı çok büyük olmuştur, o kadar ki, halen geçerliymişçesine bu ayrımı kullanmak yanlıcıdır ve giderek verimi düşürmektedir.

1.3 Akılcılık ve bedenden bağımsız akılyürütme, insanın onu hayvandan ayıran modern özellikleri olmuştur. Bunun sonucunda, etik, sosyal varlıklardan ziyade, akılcı ve bedenden bağımsız özerk öznelerle ilgili olmuştur. Teknolojik ürünlerin yarattığı etkilerin sorumluluğu, ürünü tasarlayan, üreten ve satan ya da kullanana yüklenmiştir. BİT, dağıtılmış sorumluluk gibi kavramlara gereksinim yaratarak bu varsayımların temelini sarsmaktadır.

1.4 Son olarak, modern dünya görüşleri ve siyasi örgütlenmeler mekanik metaforlarla doludur: Kuvvetler, nedensellik ve hepsinden öte kontrol birincil derecede önemlidir. Toplumsal düzen hiyerarşik modeller üzerinden tanımlanmıştır. Siyasi örgütlenmeler sınırları dâhilinde egemenliği elinde bulunduran Vestfalya devletler sistemiyle temsil edilmiştir. Bu devletler içinde yasama, yürütme ve yargı güçleri birbirini dengeleyecek ve iktidarın kötüye kullanılmasını engelleyecektir. BİT, çoklu

¹⁰ Burada konumlanmayı hem durmak hem de poz vermek anlamında, diğer bir deyişle, bir konumu işgal etmek ve bu konumu işgal ederken görülmek anlamında kullanıyoruz.

etmen sistemleri ile doğrudan demokrasi için yeni olanaklar sağlayarak modern siyasi yapıların temelinde yatan dünya görüşlerini ve metaforları sarsmaya ve bunları yeniden düşünmeye zorlamaktadır.

Frankenstein ve Büyük Birader

Hiperbağlı bir çağda korkular ve riskler

2.1 Kartezyen kuşku ve insan duyularıyla algılanana ilişkin şüpheler, giderek artan biçimde tüm görünüşleriyle kontrol kavramına bel bağlanmasına yol açmıştır. Modernitede bilgi ve güç, kontrolün sağlanması ve korunmasıyla çok yakından ilişkilidir. Kontrol hem aranan hem de kaçınılandır. Korkular ve riskler kontrol üzerinden algılanabilmektedir: Fazlası özgürlükten, eksikliği ise güvenlik ve sürdürülebilirlikten çalmaktadır. Çelişkili bir biçimde, içinde yaşadığımız ekonomik, mali, siyasi ve çevresel kriz zamanlarında kimin, neyin kontrolünü, ne zaman ve hangi kapsamda elinde tuttuğunu belirlemek zordur. Sorumluluklar ve yükümlülükler kesin olarak paylaştırılmamakta, açık bir biçimde üstlenilememektedir. Dağılmış ve birbirinin içine geçmiş sorumluluklar yanlış bir şekilde sorumsuzca hareket etme hakkı olarak anlaşılabilir; bu durum iş dünyasının ve ülke liderlerinin alınması zor kararları ertelemelerine fırsat tanımakta, bu da güven kaybına yol açmaktadır.

2.2 Kamusal alanda deneyimlenen özgürlük, eşitlik ve farklılık, giderek daha fazla sayıda aracıyla ifade edilen kimlikler ile profil çıkarma, hedefe yönelik reklamcılık ve farklı fiyat uygulaması gibi hesaplanan etkileşimler ortamında sorunlu hale gelmektedir. Kamusal alanın niteliği, giderek artan siber zorbalığın da gösterdiği gibi “büyük birader” gözetiminden daha iyi olduğunu söyleyemeyeceğimiz, karşılıklı ve akranlar arası gözetim üzerinden artarak devam eden toplumsal kontrol nedeniyle daha da bozulmaktadır.

2.3 Bilişsel aşırı yüklenme, dikkat eksikliği ve amnezi (şimdiye karşı kayıtsızlık) gibi durumlar da maruz kaldığımız bilgi bolluğunun sonuçları arasındadır. Bilgi alt-yapılarına giderek artan bağımlılık, farklı türden sistemik zayıf noktaların oluşmasına neden olmaktadır. İnternet ortamındaki güç oyunları, veri manipülasyonu aracılığıyla insanların güçsüz kılınması gibi istenmeyen sonuçlara yol açabilmektedir. Güç ve sorumluluğun kamu yetkilileri, şirket temsilcileri ve vatandaşlar arasında yeniden dağıtımı daha adil biçimde dengelenmelidir.

İkicilik Öldü! Yaşasın İkilikler!

Zorlukları anlamak

3.1 Uğraşımız sırasında bir sorunun tekrar tekrar önümüze geldiğini gördük: “Hiperbağlı bir çağda insan olmak ne demektir?” Bu temel sorunun tek bir yanıtı maalesef yok, ancak bu soru üstüne düşünmenin, içinde bulunduğumuz çağın beraberinde getirdiği zorluklara nasıl yaklaşmamız gerektiği konusunda bize yardımcı olacağı bir gerçek. Bu zorluklarla en iyi biçimde başa çıkmanın ikili zıtlaşmalar yerine ikili birliktelikleri öne çıkararak mümkün olduğunu düşünmekteyiz.

Kontrol ve Karmaşa

3.2 Yaşamıçi-dünyada insan yapıları, sadece insanlardan aldığı talimatları uygulayan basit makineler olmaktan çıkmıştır. Özerk biçimde kendilerini değiştirebilmekte ve bunu da hızla gelişen ve gittikçe yayılan BİT sayesinde ortaya çıkan, erişilebilir ve işlenebilir kılınan ve kat kat büyüyen veri yığınının içine dalarak yapabilmektedir. Veriler kaydedilmekte, depolanmakta, işlenmekte ve her türden makine, uygulama ve aygıtta çeşitli yollarla geri verilerek, uyarlanabilir ve kişiselleştirilmiş ortamlar oluşturmak adına sonsuz olanak sağlamaktadır. Verilerin birçok farklı şekilde filtrelenmesi, bir yandan nesnel ve tarafsız bir gerçeklik algısı olabileceği yanılsamasının altını oymaya devam etmekte, bir yandan da insan etkileşimi için yeni alanlar açarak yeni bilgi pratikleri ortaya çıkarmaktadır.

3.3 Bununla birlikte, tam da her şeyi bilen/her şeye gücü yeten bir konumlanmanın erişilebilir olduğu düşünülen bir noktada, bunun bir kuruntu ya da en azından devamlı şekilde yer değiştiren bir hedef olduğu açık hale gelmektedir. Ortamda sürekli bir bilgi akışının olması, her şeyi bilen/her şeye gücü yeten bir seviyeye erişildiği anlamına gelmez. Tersine, sahiplik, sorumluluk, mahremiyet ve kendi kaderini tayin hakkı gibi konuların ele alınmasında farklı düzeylerde yeni düşünce ve eylem biçimlerini gerektirir.

3.4 Karmaşıklık terimi, bir bakıma, beklenmedik durum anlamında kullanılan farklı bir terim olarak düşünülebilir. İnanıyoruz ki karmaşık sistemlerde sorumluluk konusundan vazgeçmek bir yana, bireysel ve kolektif sorumluluk kavramlarının mevcut anlamlarının yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. İnsan yapıları ile insanların karmaşıklığı ve birbiri içine geçmişliği olgusunun kendisi, bizi bu türden dağılmış sosyoteknik sistemlerde sorumluluk kavramını yeniden düşünmeye zorlamaktadır.

3.5 Friedrich Hayek’in kosmos ile taxis, yani evrim ile yapım arasında yaptığı klasik ayırım, (doğal olduğu kabul edilen) kendiliğinden oluşan düzen ile (siyasi ve teknolojik) insan planlaması arasında bir çizgi çeker. Günümüzde artık insan yapıları, insan elinden çıkmış olmalarına rağmen insanın kontrolünden çıktığından, biyolojik ve

evrimsel metaforlar bunlara da uygulanabilir. Kontrolün yitirilmesinin kötü sonuçlara yol açması kaçınılmaz değildir. Dürtüsel olarak kontrolü yeniden sağlamaya yönelik çabalar yanıltıcıdır ve başarısız olacağı kesindir. Bunun sonucu olarak, etkileşimlerin karmaşıklığı ve bilgi akışının yoğunluğu artık sadece taxis'e indirgenemez. Dolayısıyla, ortaya çıkan bu sosyoteknik sistemlerde farklı öznelerden gelen müdahalelerde, neyin kosmos, yani kendi evrimsel yolunu izleyen verili bir ortam gibi; neyin ise taxis, yani insan niyetlerine ve/veya amaçlarına hizmet eden erişilebilir yapılar gibi ele alınacağı belirlenmesi bir öğrenme sürecini gerektirir.

Kamusal ve Özel

3.6 Kamusal ve özel arasındaki ayrım çoğu zaman mekânsal ve zıt anlamlı terimlerle anlaşılmıştır: Ev ve meydan, özel şirket ve devlet kurumu, özel koleksiyon ve halk kütüphanesi vs. BİT uygulamaları bu ayrımı mekânsal ve ikicil terimlerle ifade edildiğinde daha da bulanıklaştırmıştır. İnternet ortamı, özel kişiler ve kurumlar tarafından işletiliyor olsa da kamusal alanın önemli bir uzantısıdır. Parçalanmış kamusal alan, üçüncül alan ve ortak alan kavramları ve sahipliği kaybetmek pahasına kullanıma odaklanmanın artması, mevcut kamusal-özel ayrımı anlayışımızı sorgulatmaktadır.

3.7 Bununla birlikte, kamusal ile özel arasındaki ayrımın bugün her zamankinden daha önemli olduğunu düşünmekteyiz. Günümüzde özel; mahrem, özerk ve gözlerden uzak olarak anlaşılmakta, kamusal ise teşhir, şeffaflık ve hesap verebilirlik alanı olarak görülmektedir. Bu durumda görev ve kontrolün kamusal tarafta, özgürlüğün ise özel tarafta olduğu düşünülebilir. Bu görüş özel alanın eksilerini, kamusal alanın ise, iyi bir yaşam sürmek için gerekli olan artılarını görmemizi engellemektedir.

3.8 İnanıyoruz ki herkesin gözlerden uzak olmaya ihtiyacı vardır. Kamusal alan, kişinin şeffaflıktan elde edeceği gücü, kendini ifade etme ihtiyacını, kişiliğini ortaya koymasını, kendini yeniden keşfetme fırsatını ve gönüllü unutkanlığın faydasını deneyimleyebileceği türden etkileşim ve katılımları teşvik etmelidir.

Politikaların Daha İyi Uygulanmasına İlişkin Öneriler

İyi Bir Yaşamıçı Yönetimi İçin Mevcut Kavramların İzlenen Politikaları Etkileyecek Şekilde Yeniden Ele Alınması

İlişkisel Öz

4.1 Özün ne anlama geldiğine ilişkin iki zıt tanım sunması modernitenin çelişkilerinden biridir. Bir yandan, siyasal bağlamda öz, özgür olarak görülmektedir ve "özgür" çoğunlukla özerk, bedenden bağımsız, akılcı, bilgi sahibi ve herhangi bir bağı olmayan olarak anlaşılmaktadır: Bireysel ve atomistik bir öz. Öte yandan, bilimsel bağlamda

öz, diğer özler arasında bir inceleme nesnesi ve bu bakımdan tamamen çözümlenebilir ve öngörülebilir olarak görülmektedir. Bu türden bir bilgi, araçsal bir perspektifle, nedenler ile özendirici veya caydırıcı etkenlere odaklanarak sıklıkla hem bireysel hem de kolektif düzlemde davranışları etkilemek ve kontrol etmek amacındadır. Bu yüzden ki özün bir yandan siyasi açıdan akılcı, bedenden bağımsız, özerk ve herhangi bir bağı olmayan olarak temsil edilmesiyle, diğer yandan bilimsel açıdan özerk olmayan ve bilimsel disiplinlerle tamamen açıklanabilir çok bileşenli bağlamların bir sonucu olarak temsil edilmesi arasında sürekli bir gelgit söz konusudur.

4.2 İnanıyoruz ki özlerimizin siyasi anlamda hem özgür hem de sosyal olduğunu, yani özgürlüğün hiç yoktan değil, bir olanaklar ve kısıtlamalar ortamı içinde ortaya çıkacağını onaylamanın zamanı gelmiştir: Özgürlükle birlikte özlerimiz, diğer özlerle, teknolojik yapılarla ve doğanın geri kalanıyla girdiği ilişki ve etkileşimlerden türemekte ve bunları amaçlamaktadır. Bu itibarla, ekonomik bir kavramı ödünç alarak diyebiliriz ki insanoğlu “esneklikle beraber özgürdür”. İnsanın özgürlüğünün bağlamsal doğası, hem insanın varlığının sosyal niteliğinden, hem de bir noktaya kadar inatla öngörülemez olan insan davranışının ucu açıklığından sorumludur. Yaşamıçi deneyim koşulları altında oluşturulacak politikalar, rasyonel ve bedenden bağımsız bir öz varsayımına karşı durmayı, ve bunun yerine, politik anlamda doğuştan ilişkisel ve özgür bir öz kavramının tanımlanmasını gerektirir.

Dijital Okuryazar Bir Toplum Olmaya Doğru

4.3 Her şeyi bilme ve her şeye gücü yetme ütopyası çoğunlukla beraberinde diğerine araçsal olarak yaklaşmayı, çerçeveleri ve sınırları aşma dürtüsünü getirir. Bu iki tavır, kamusal alanı, diğerinin araç olarak görülemeyeceği, kendi kendini kısıtlama ve saygı gerektiren çoğulcu bir biçimde deneyimlemenin önünde birer engel oluşturmaktadır. Politikalar, insan ilişkilerinde ve siyasi yapılarda teknolojinin oynadığı rol eleştirel bir biçimde incelenerek oluşturulmalıdır. Hiperbağlı bir gerçeklikte sorumluluğu özendirmek, ancak eylemlerimiz, algılarımız, niyetlerimiz, ahlakımız ve hatta bedensel varlığımızın hem genel anlamda hem de özel olarak BİT bağlamında teknolojiyle nasıl iç içe olduğunu idrak etmekle mümkündür. Teknolojiyle aramızda eleştirel bir bağ oluşturulmasında amaç, bu birlikteliğin dışına çıkmaya çalışmaktan ziyade, teknolojiyi şekillendirirken teknolojinin de biz insanları nasıl şekillendirdiğini içsel olarak anlamaya çalışmak olmalıdır.

4.4 Mevcut kavramların yeniden değerlendirilmesi ve yeni uygulama pratikleri ile etkileşim biçimleri geliştirilmesi sürecinin nasıl olacağıyla ilgili şu sözü anlamlı bulmaktayız: “Salı yüzerken inşa etmek”.

Dikkat Kapasitemizi Göz Önünde Bulundurmak

4.5 “Büyük veri” gelişmelerini de içeren bilgi bolluğu hem kavramsal hem de pratik düzlemde temel değişiklikler gerektirmektedir. Akılcılığın daha önceki tanımları sıkı çalışmayla elde edilen bilgi birikiminin olguları daha iyi anlamayı ve onları kontrol altına almayı sağlayacağını varsaymıştır. Ansiklopedik anlamdaki bu ideal halen geçerlidir ve esas olarak bilişsel kapasitemizi her gün daha da büyütmekte olan bilgi yığınının gerisinde kalmama umuduyla genişleterek uyum sağlamaya odaklanılmaktadır. Ancak bu sınırsız genişleme, gündelik deneyimlerimizi açıklamada gitgide daha anlamsız ve yetersiz kalmaktadır.

4.6 İnanıyoruz ki toplumlar insanların dikkatini verebilme kapasitesine değer vererek onu korumalı ve beslemelidir. Bu demek değildir ki bu kapasiteyi geliştirmek için yapılan araştırmalardan vazgeçilmelidir: Bu her zaman faydalıdır. Asıl demek istediğimiz, dikkatini verebilme kapasitesinin sınırlı, kıymetli ve nadir bir değer olduğudur. Dijital ekonomide dikkat olgusuna pazarda alınıp satılabilecek ya da iş görmeye yönlendirilebilecek bir mal gibi yaklaşılmaktadır. Ancak bu araçsal yaklaşım, dikkatin toplumsal ve siyasi boyutlarını, yani kendi dikkatimizi bir yerde toplama yetisi ve hakkının otonomi, sorumluluk, düşünümsellik, çoğulluk, katılımlı varoluş ve anlam duygusu için kritik ve gerekli bir şart olduğunu görmezden gelmektedir. Organların pazarda alınıp satılmaması gerektiği gibi, dikkatimizi verebilme kapasitemiz de koruyucu bir yaklaşımı hak etmektedir. Dikkate saygı, mahremiyet ve beden bütünlüğü gibi temel haklarla ilişkilendirilmelidir, zira dikkatini verebilme kapasitesi dil, empati ve işbirliğinin gelişiminde oynadığı rol açısından ilişkisel özün ayrılmaz bileşenlerinden biridir. İnanıyoruz ki kullandığımız teknolojiler bilgilendirilmiş seçenekler sunmanın yanında, öntanımlı ayarlar ve diğer tasarım öğeleri açısından da dikkatini verebilme kapasitesine saygı duymalı ve onu korumalıdır.

4.7 Kısaca, şunu öne sürmekteyiz ki yaşamıçı deneyimde insanlar arası etkileşimlerin ve anlamlı eylemlerde bulunabilme kapasitesinin gelişmesi için şart olan dikkat olgusuna, insanın ayrılmaz bir özelliği olarak topluca daha fazla önem verilmelidir.

Bu Manifesto sadece bir başlangıçtır...

